

van steen, de vlakken der vensters met de stigmata der loodvattingen en de verholen glinstering van een kleurwerking, die in het spel der figuratie vermoed kan worden. Verhevigd wordt deze werking door de sfeer der hoogte, boven de invloedskringen der oude huizen van de stad, die hier en daar te zien zijn, tusschen de architectonische vormen door, als beschuttingen voor den kleinen mensch. Hoe fijn is van hieruit de vorm dien hij zich koos voor zijn innigheid, zijn lieve leven, zijn slaap en zijn ontwaken, zijn handel en zijn wandel. Hoe aandoenlijk is zijn leven van deze hoogte gezien en hoe duidelijk is het, dat men zoo aan een saamvattend wezen kan denken, een bron van liefde over den mensch gesteld en met het noodige overzicht, ver af en dichtbij genoeg om die kleine menschelijke grootheid te zien. Zoo staan wij in deze hooge wereld van geometrische vormen, die ons het schema doet zien, de naaktheid van bouwende krachten in hun oorspronkelijke grootheid. Want de grootheid is, dat dit schema in zijn geometrische gedaante, het evenwicht van krachten, de orde van het geheele gebouw vertegenwoordigt. Het geeft de richtingen aan en het geeft voor dien overvloed van warm en innig leven, voor de wereld onuitputtelijk rijk aan motieven, het beginsel der geestelijke orde.

In deze geometrie der architectuur ontstaat de gedachte aan een verwantschap met het sterrestelsel.

III

Het leven heeft een kracht waar de kunst niet altijd tegen bestand blijkt. Er is kunst — en niet altijd van de minste — die toereikend is voor het gewone leven. Maar bij groot verdriet of geluk, bij geboorte of dood, als alle krachten zich voegen naar een omzetting, waarin het gezicht op het leven verandert, blijkt vaak hoe anders gericht de kunst was die ons boeide. Er is een kunstsoort, die in wezen de beveiliging zoekt, omdat zij niet bestand is tegen de levenskracht. Ze heeft een angst voor het leven, dat ze ontwijkt om haar pseudo-mystiek, haar gemijmer te cultiveeren.

Er is een andere kunst, die stand hield bij de groote aanvallen der levenskrachten. Ze wekt als verre reizen een verhoogd gevoel van leven; het besef van hetgeen ons rest aan kracht, als de dagelijksche beschutting wegvalt. Het is niet voor iedereen noodig te reizen om de verten van den geest te vinden. Het is maar een middel. Het belangrijkste is, dat op een of andere wijze in ons het wezenlijke opengaat. Chartres behoort tot de oorden, waar dat mogelijk is.

De woorden aan Chartres gewijd had ik eenvoudiger gedacht, want het grondgevoel is er eenvoudig en klaar. Maar eenmaal bezig wordt het ingewikkeld, veelvoudig, rijk aan